

Æbelø blev formodentligt afskåret fra det øvrige Fyn for blot 8. – 9.000 år siden. På dette tidspunkt druknede store dele af Danmarks kystnære områder, da klimaet omsider var blevet så varmt, så al gletscheris var smeltet bort. Nu kunne havet begynde at gnave i landet. Og det har det gjort lige siden. Herved er øens klinger skabt.

Den dag i dag er det stadig bølgerne og havstrømmene, der sørger for udseendet af Æbelø.

Æbelø.

Om vinteren bliver der gnavet ekstra meget i klinerne, der rejser sig over havets overflade mod vest, nord og øst. Herved vaskes store sten og blokke ud af istidsleret og bliver liggende på stranden foran klinten. Rigtigt mange sten har tydelige flade sider fulde af skurestriber, der er opstået under transporten i gletscheren på vejen dertil. Kig efter dem på stranden ved foden af klinerne.

Gå gerne om til øens nordøstside ved Østerhoved. Det er nok et af de smukkeste steder at se på Æbelø Leret. Sådan kalder geologerne det mørkegrå og helt blanke ler. Det indeholder ingen synlige fossiler, og gør dermed ikke meget væsen af sig. Det, der derimod falder i øjnene, er, at leret er stribet som gammeldags koge-flæsk, med vekslende mørke og lyse lerlag. I tilgift er det ofte krøllet og foldet i flotte mønstre. Det har gletschere i istiden sørget for. På øen kan man finde lag, der viser, at den har været overskredet af ikke mindre end fem gletschere i løbet af de sidste to istider.

Klinerne ved Østerhoved.

Oprindeligt er Æbelø Leret aflejret i et hav, der dækkede hele Danmark for 55 til godt 60 millioner år siden. På dette tidspunkt var hele Nordvest Europa præget af en markant sprække i havbunden mellem Grønland, Norge og Storbritannien. Sprækken i havbunden betød, at der væltede enorme mængder smeltet stenmasse (lava) ud fra Jordens indre. Lavaen havde en sådan sammensæt-

ning, at den dannede den bjergartstype, man kalder basalt. Basalt er en ret almindelig bjergart, der i dag kan findes som løse blokke stort set overalt ved de danske strande. Og vil man gerne se den, sådan rigtigt, i sin fulde og hele udstrækning, så må man besøge Færøerne. De opbygges næsten udelukkende af basalt. Og vil man gerne se den, mens den dannes (!) så kan man rejse til Island. Her er mulighed for at se livlig vulkanisme på nærmeste hold.

Som sådan har leret ingen direkte oprindelse i sprækkedannelsen og den medfølgende vulkanisme, der dannede basalten. Men fordelingen af land og hav var stærkt påvirket af begivenheden. Sprækken i havbunden producerede så meget basalt, at der for en stund blev etableret en landbro mellem Storbritannien og Grønland. Det betød, at havet over Danmark blev koldt, da det nu kun blev påvirket af havstrømme fra nord. I det hav blev Æbelø Leret dannet. Det er i virkeligheden et restprodukt af en nedbrydning af de Skandinaviske fjelde. Vind, vejr, vand og ikke mindst tiden, som er en uhyre vigtig faktor i geologi, nedbrød på nogenlunde samme tidspunkt fjeldene. Resterne blev herefter transporteret til Danmark for til sidst at blive bundfældet som ler i havet.

Æbelø Ler kan ses i næsten alle øens klinger. Kig efter det omkring den gamle bådhavn, ved Skibsdal og i klinerne ved Tjørnehule.

Gå nu om til sydsiden af Æbelø. På vejen herover har man næppe kunne undgå at undre sig over den lange smalle sand- og grustange, som Brådet er opbygget af.

Brådet er helt naturligt dannet, selv om det ved første øjekast mest minder om et menneskeskabt dige. Byggematerialerne kommer fra den evige nedbrydning, der

finder sted på vest-, nord- og øst-siden af øen. Havstrømmene er præcis sådan, at de transporterer det lette materiale med sig og lægger det til ro i det naturlige læ, der eksisterer på sydsiden af øen. Man kalder denne dannelse af sand og grus for et drag. Draget fungerer som et slags transportbånd for de materialer der føres videre mod syd. Her er det med til at udvide Æbelø Holm, der hele tiden vokser i østlig og vestlig retning. Man kan næsten stå og se det ske. Æbelø Holm vokser. Lag for lag lægges sideværts til øen, hvert minut, hver dag året rundt. Herved opbygges en såkaldt krumodde på holmens østside. Gå ud på den, og man forstår hvorfor det kaldes en "krum-odde".

I dag er hele Æbelø fredet og vil fremover blive mere og mere spændende at besøge. Fredningen betyder, at skovene på øen er udlagt som urørt naturskov, hvor naturen får lov til at passe sig selv. Det er næsten ligesom at gå på museum – bare udendørs! Men her er ingen permanente udstillinger. De ændrer sig hele tiden i takt med årtiderne og årene, der sætter deres spor på øen.

Æbelø Øen med navlestrengen

Æbelø. Man kan næppe påstå, at den ligner et æble. Den ligner måske snarere Sydamerika i miniformat, når man ser bort fra navlestrengen, der forbinder øen med Æbelø Holm. Øen rummer muligheder for oplevelser til en hel dag.

I øens klinter kan man undersøge lag, der er over 55 millioner år gamle. Se nere er de bøjet og bukket i de smukkeste mønstre af istidens gletsjere. Gå en tur rundt om øen. Her er både stejle kystklinter og flade sandstrande. Oplev og bliv forundret over, hvordan havet flytter rundt på materialerne.

Hvor:

Æbelø ligger i Kattegat omkring 4 kilometer nord for Fyn.

Koordinater:

55.637105
10.176086

Find flere steder på:
www.geus.dk/naturperler

GEUS

www.geus.dk

Tekst:

Geolog, naturvejleder Tove Stockmarr